

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 3.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.3.95>

УДК 330.341.1:005.591.1

*Б. В. Приходько,
аспірант,*

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-3549-7198>

РОЗВИТОК МЕРЕЖЕВОЇ ЕКОНОМІКИ ЗАДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

B. Prykhodko,

Postgraduate student,

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

DEVELOPMENT OF THE NETWORK ECONOMY TO ENSURE THE COMPETITIVENESS OF MARKET RELATIONS SUBJECTS

У статті досліджено сутність поняття «мережева економіка». Стаття присвячена дослідженню розвитку мережевої економіки як інструменту для забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів ринкових відносин. У статті розглядаються основні принципи та підходи до побудови мережевих структур, а також визначаються ключові чинники успіху у формуванні та функціонуванні мережевих систем. Дослідження базується на аналізі наукової літератури та практичного досвіду в галузі мережевої

економіки. Результати дослідження можуть бути корисними для менеджерів, які прагнуть покращити конкурентоспроможність своїх організацій через застосування принципів мережевої економіки. Метою статті є аналіз ключових аспектів забезпечення конкурентоспроможності умовах мережевої економіки, від традиційних моделей до впливу цифрової трансформації, та визначити ключові аспекти, які впливають на конкурентні відносини та стратегії підприємств.

The article examines the essence of the category. The article examines the essence of the concept of "network economy" and its role in ensuring the competitiveness of subjects of market relations. The authors consider the main principles and approaches to the construction of network structures, determine the key success factors in the formation and functioning of network systems. The study is based on the analysis of scientific literature and practical experience in the field of network economy. The results of the study can be useful for managers who seek to improve the competitiveness of their organizations through the application of the principles of the network economy. The purpose of the article is to analyze key aspects of ensuring competitiveness in the conditions of the network economy, from traditional models to the impact of digital transformation, and to identify key aspects that affect competitive relations and strategies of enterprises. In the context of the rapid transformation of the economy and business as a result of digital transformation, the study of issues related to ensuring competitiveness and the transition from traditional models to new paradigms in the network economy is becoming more and more relevant. Today, scientists face a task that consists in a comprehensive study of changes in the competitive environment that occur as a result of the introduction of digital technologies and the emergence of new forms of interaction between market participants. That is why the identification of key aspects of the formation of the network economy will allow the formation of innovative strategies for ensuring the competitiveness of the enterprise.

Understanding the modern demands of the market environment and tools of competitiveness in the network economy is extremely important for business, which will lead to quick adaptation to new conditions and will contribute to ensuring the competitiveness of the subjects of market relations. In addition, understanding this process is important for the academic world, as it will contribute to the development of economic theories and open new opportunities for further scientific research.

Ключові слова: *інформація, мережа, інформаційне суспільство, мережева економіка, конкурентоспроможність, цифровізація, бізнес-культура, знаннева економіка.*

Keywords: *information, network, information society, network economy, competitiveness, digitalization, business culture, knowledge economy.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У контексті швидкої трансформації економіки та бізнесу в результаті цифрової трансформації, все більшої актуальності набуває вивчення питань щодо забезпечення конкурентоспроможності та перехід від традиційних моделей до нових парадигм у мережевій економіці. На сьогоднішній день перед науковцями постає завдання яке полягає в комплексному дослідженні змін у конкурентному середовищі, що відбуваються внаслідок впровадження цифрових технологій та появи нових форм взаємодії між учасниками ринку. Саме тому, ідентифікація ключових аспектів становлення мережевої економіки дозволить сформулювати інноваційні стратегії забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Розуміння сучасних запитів ринкового середовища та інструментів конкурентоспроможності в мережевій економіці є вкрай важливим для бізнесу, що зумовить швидку адаптацію до

нових умов та сприятиме забезпеченню конкурентоспроможності суб'єктів ринкових відносин. Крім того, розуміння даного процесу має важливе значення для академічного світу, оскільки воно сприятиме розвитку економічних теорії та відкриватиме нові можливості для подальших наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному світі, з розвитком мережевої економіки, виникає потреба в нових підходах до розуміння конкуренції та її еволюції. Дослідження в цій галузі відкривають широкі можливості для вивчення впливу цифрової трансформації на конкурентні відносини та стратегії підприємств. Ключові аспекти, які досліджуються в літературі, включають перехід від традиційних моделей конкуренції до нових форм взаємодії, вплив цифрової трансформації на конкурентну боротьбу, а також зміну підходів до управління конкуренцією.

Результати досліджень підкреслюють необхідність постійного оновлення стратегій та методів управління конкуренцією в контексті розвитку мережевої економіки. Дослідження теоретичних та практичних аспектів розвитку та впровадження мережевої економіки знаходить відображення в роботах багатьох науковців як в Україні, так і за її межами. У наукових працях зарубіжних вчених, таких як: К. Mahmood, М. Lanz, V. Toivonen, Т. Otto [3], R DeHaas, I. VanLelyveld. [4], С. Allen, G. Metternicht [7], А. Miller, С. Claire [8] розглядаються питання впливу цифровізації на економічне зростання у розвинених країнах. Проблеми формування й ефективного розвитку мережевих бізнес-структур також досліджуються вітчизняними вченими, зокрема – М. Данилович-Кропивницька [5], С. Ілляшенко [6], О. Швиданенко, К. Бойченко, [1] С. Шульц Л. Кіт [2], М. Теплюк, [9], І. Репіна, М. Сагайдак [10] та іншими. Разом з тим, швидкий розвиток інформаційних технологій створює все нові виклики для забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів ринкових відносин .

Постановка завдання. Проаналізувати ключові аспекти забезпечення конкурентоспроможності умовах мережевої економіки, від традиційних

моделей до впливу цифрової трансформації, та визначити ключові аспекти, які впливають на конкурентні відносини та стратегії підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному світі мережева економіка стає все більш визначальним фактором у формуванні конкурентних відносин між підприємствами. З появою нових технологій та зростанням важливості цифрової трансформації виникає потреба в нових підходах до розуміння конкуренції та її еволюції. Сучасні конкурентні відносини між підприємствами у мережевій економіці визначаються як специфічні економічні відносини, які виникають у процесі виробництва та обміну товарів і послуг в умовах конкурентного середовища. У світлі глобалізаційних процесів спостерігається трансформація цих відносин у багаторівневу систему, що передбачає розвиток специфічних форм конкуренції на різних рівнях, від національного до глобального.

Разом з тим, варто зазначити, що важливим аспектом конкурентних відносин є їх об'єктивність, що обумовлена різноманітністю форм власності, конкурентним середовищем та різноспрямованими інтересами стейкхолдерів. Незважаючи на різноманіття підходів до трактування конкурентних відносин, вони вважаються необхідним чинником динамічного розвитку суспільства, сприяючи стимулюванню приватної ініціативи, підвищенню конкурентоспроможності та ефективному використанню ресурсів. Зміни в конкурентних відносинах у сучасних умовах відображаються у відході від традиційної конкуренції на користь більш конструктивних форм взаємодії, таких як кооперація та співпраця, що в свою чергу відкриває нові можливості для розвитку економіки та сприяє досягненню спільних цілей суб'єктів конкурентних відносин. Безперечно, відсутність комплексного підходу до розуміння конкурентних відносин та їх тенденцій розвитку вимагає створення нової авторської позиції щодо їх сутності, саме тому, на нашу думку конкурентні відносини слід розуміти, як широкий спектр взаємозв'язків між учасниками конкурентного середовища, а їх дуалістичний характер обумовлено суперництвом (антагоністична складова) та співпрацею

(конструктивна складова), що забезпечує еволюційно-прогресивний розвиток суб'єктів господарювання.

На сучасному етапі глобалізації та інтернаціоналізації світового господарства спостерігається трансформація конкурентних відносин у інноваційно-інформаційну стадію розвитку. Відповідний процес обумовлений глобалізацією світового розвитку, науково-технологічним прогресом, інтелектуалізацією господарства та іншими факторами, які підтримують співпрацю та спільні цілі сталого розвитку. Де, особливу увагу, слід приділити зростанню значення інтелектуальних та інформаційних факторів виробництва. На сьогоднішній день, саме інформація стала важливим ресурсом, а інтелектуально-інформаційні фактори є основою створення доданої вартості та забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів ринкових відносин, свідчить про зміну пріоритетів у факторах виробництва. Конкуренція, стимулює узгодження та єдність, сприяючи оптимальним варіантам дій для суб'єктів господарювання. Тому, важливо створювати умови для розвитку інформаційного простору глобальних економічних відносин. Конкуренція відносини можуть виступати інструментом діалектичного розв'язання протиріч глобалізації, зокрема у сфері захисту навколишнього середовища. Однак, важливо звернути увагу на соціально-екологічні екстернальні ефекти, що можуть виникнути через економічну діяльність. Сучасні тенденції сталого розвитку підкреслюють необхідність гармонізації екологічних аспектів конкурентних відносин, зокрема в умовах становлення мережевої економіки. Важливо здійснювати дослідження в цьому напрямку та шукати способи їх розв'язання для досягнення економічної ефективності.

У сучасному бізнес-середовищі, крім економічної конкуренції, відбувається й соціальна взаємодія суб'єктів ринкових відносин. Конкуренцію можна розглядати як складне переплетіння індивідуалістичного суперництва та соціальної координації між учасниками ринку. Соціальні зв'язки визначаються як стійкі відносини, за допомогою яких ринкові

суб'єкти контролюють і впливають на дії інших учасників ринку через різноманітні механізми. В сучасному господарському середовищі важливо враховувати екологічні аспекти та соціальну відповідальність бізнесу. Поєднання соціальних і ринкових цілей стає ключовим елементом для забезпечення сталого розвитку та конкурентоспроможності. Розуміння цих аспектів дозволяє підприємствам досягати успіху в розвитку мережевої економіки.

Зазначимо, що мережева економіка — це та частина економіки, яка базується на системах, структурі та є функціонально логічною яка сформована шляхом утворення мережевих зв'язків. Таким чином, «мережева економіка» — це навчання, практика та інституція системного підходу до задоволення людських потреб в умовах дефіциту в межах систем. У дисциплінарному розумінні «мережева економіка» — це субдисципліна економіки, яка займається вивченням впливу формування мережевих структур на поведінку економічних суб'єктів і функціональну логіку економічних систем.

Зокрема, зазначимо, що сучасні тенденції мережевої економіки у фінансових ринках проявляються через розвиток електронних банків та бірж, а також появу альтернативних торговельних систем. Класичні біржі втрачають свою актуальність або перетворюються в електронні форми. Саме тому, мережеву економіку слід розглядати як специфічну форму економічної діяльності, що базується на горизонтальних зв'язках, глобальному електронному середовищі та акцентується на знаннях, інформації та взаємозв'язках як ключових елементах продуктивних сил. Відповідна модель забезпечує миттєву реакцію на попит і пропозицію завдяки багатогранним зв'язкам між суб'єктами відносин. Основний фактор, що визначатиме формування сучасної моделі ціннісно-орієнтованого управління, це мережева економіка, яка є визначальним для забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів ринкових відносин. Розвиток глобальних інформаційних та

телекомунікаційних технологій створив глобальне електронне середовище для економічної діяльності.

Мережева економіка - це не лише нова форма організації виробництва та споживання, але й важливий крок у розвитку суспільства, спрямований на покращення управління та оптимізацію ресурсів. В останні десятиліття ми спостерігаємо значний розвиток мережевої економіки, особливо в контексті фінансових ринків, зокрема виникнення електронних банків, розвитку альтернативних торговельних систем та трансформації класичних бірж у електронні.

Однією з ключових рис мережевої економіки є її горизонтальна структура, що базується на гнучких взаємозв'язках між суб'єктами, що дозволяє миттєво реагувати на зміни в попиті та пропозиції, забезпечуючи ефективну взаємодію на рівні підприємств та держав. У цьому контексті, розвиток мережевої економіки важливо розглядати як стратегічний напрям для підвищення конкурентоспроможності та забезпечення стабільності економіки країни. Одним з головних факторів, який визначатиме модель корпоративного управління у мережевій економіці, є саме фактор мережевої організації. Завдяки сучасним технологіям, ми маємо можливість створити глобальне електронне середовище для економічної діяльності, що сприяє формуванню нових підходів у корпоративному управлінні та розвитку бізнесу.

Проблема створення мережевого управління організаційними структурами пов'язана зі зміною підходів до управління, зокрема, з відмовою від ієрархічних моделей на користь децентралізації та демократизації управління. Однак, це створює нові можливості для самоорганізації та підвищення ефективності організаційних структур у мережевій економіці. Дослідження взаємодій між фірмами в мережевих структурах є важливим для розробки стратегій забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів ринкових відносин. Розуміння цих взаємодій дозволить підприємствам ефективно конкурувати на світовому ринку та забезпечити стабільний

економічний розвиток країни. Отже, мережева економіка відіграє ключову роль у сучасному світі, сприяючи розвитку інновацій та підвищенню ефективності економіки. Розуміння та використання її принципів стане важливим етапом для країн, які прагнуть до стабільного розвитку у глобальному світі.

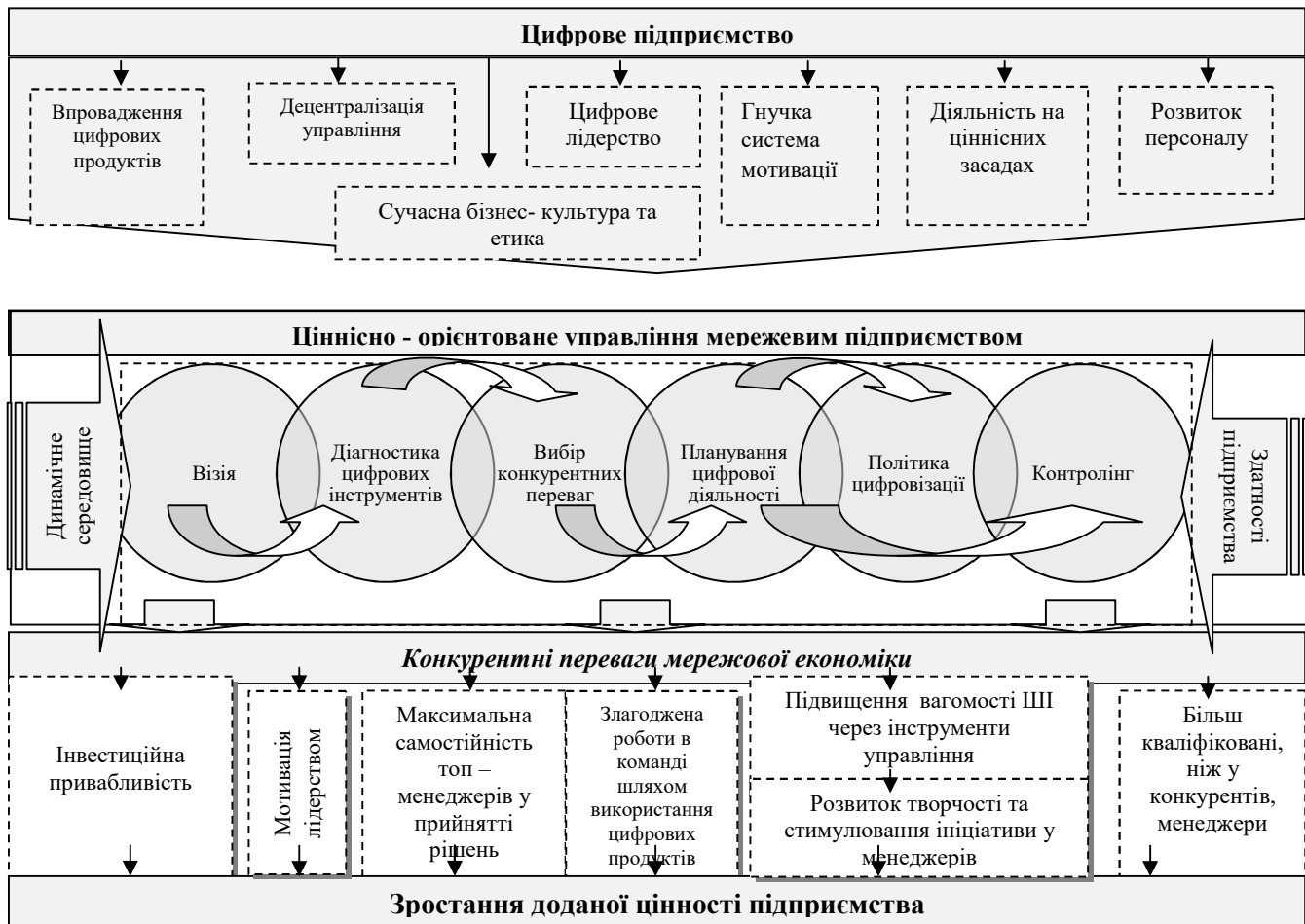

Рис.1. Ціннісно - орієнтоване управління мережевим підприємством

Джерело: Розроблено автором

Мережеві відносини стали важливою складовою сучасної економіки, але вони особливо актуальні у постіндустріальному суспільстві, де інформаційні та комунікаційні технології відіграють ключову роль у підвищенні значущості мереж. Сьогодні ринки функціонують за різними моделями взаємодії, які можна розглядати як системи, зокрема:

1. «Бізнес-бізнес» (B2B): це гуртова торгівля, електронні біржі та інші форми співпраці між підприємствами.

2. «Бізнес-споживач» (B2C): роздрібна торгівля, інтернет-магазини та інші способи прямого продажу товарів та послуг споживачам.

3. «Бізнес-адміністрація» (B2A): це ринок державних закупівель, де бізнес взаємодіє з урядовими установами.

4. «Громадянин-адміністрація» (C2A): електронне урядування, де громадяни спілкуються з урядовими органами через інтернет.

5. «Споживач-споживач» (C2C): це електронні приватні аукціони та інші форми прямої взаємодії між споживачами.

У контексті розвитку мережевої економіки важливим є зміна підходу до організації діяльності підприємств. Адміністративне керівництво, засноване на примусі та авторитаризмі лідера, втрачає актуальність. Замість цього, важливо створити систему, що базується на мотивації працівників, корпоративній культурі та навчанні. Ефективна система мотивації та бізнес-культура змінюють ставлення працівників до цілей розвитку підприємства, стимулюючи їх самореалізацію та самонавчання. У цьому контексті, конкурентні переваги виступають як стимул для підвищення результативності інвестиційного менеджменту та ефективності інноваційної діяльності.

Разом з тим, мережева економіка відкриває перед суб'єктами ринкових відносин нові можливості, але також несе ризики та виклики. Розглянемо загрози і переваги цього явища:

— Кібербезпека: збільшення залежності від інформаційних технологій призводить до зростання загроз кібератак і витоків даних.

— Монополізація: існування монополій або олігополій у мережевій економіці може обмежити конкуренцію і знизити вибір для споживачів.

— Проблеми з достовірністю: інформаційна перенасиченість може призвести до поширення недостовірної інформації та фейкових новин.

— Глобальний доступ: мережева економіка надає можливість спілкування та співпраці без географічних обмежень.

— Ефективність: використання мережевих технологій може підвищити продуктивність та зменшити витрати.

— Інновації: мережеві структури сприяють швидкому поширенню нових ідей та технологій.

Загалом, хоча мережева економіка відкриває нові можливості, важливо забезпечити адекватний регуляторний контроль для зменшення ризиків і максимізації переваг цього явища. Мережева економіка створює умови для зміни підходу до управління підприємствами. Вона підтримує відкритий обмін інформацією та знаннями між суб'єктами, що сприяє збільшенню швидкості прийняття рішень та реакції на зміни на ринку. Такий підхід дозволяє підприємствам ефективніше використовувати свій потенціал та забезпечує їхню конкурентоспроможність.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. У сучасних умовах мережевої економіки спостерігається суттєва еволюція конкурентного середовища, що відбивається в переході від традиційних моделей до цифрової трансформації. Ця еволюція відбувається на різних рівнях, від підвищення значення інформаційних та інтелектуальних факторів виробництва до зміни підходів до співпраці та взаємодії між суб'єктами конкурентного середовища. Розвиток мережевої економіки відкриває нові можливості для бізнесу, зокрема, створює сприятливі умови для зростання важливості інновацій та інформаційних технологій. Це вимагає від компаній гнучкості та швидкості адаптації до нових умов конкуренції, а також пошуку способів використання цифрових технологій для підвищення ефективності своєї діяльності. Зміни в конкурентному середовищі також вимагають від урядів та міжнародних організацій розробки нових правил гри та регулювання, що враховують специфіку мережевої економіки та захищають інтереси всіх учасників ринку. Отже, еволюція конкуренції в умовах мережевої економіки відображає важливі зміни в підходах до бізнесу та взаємодії між суб'єктами господарювання. Для успішної адаптації до цих

змін необхідно постійно вдосконалювати стратегії та використовувати нові технології для забезпечення конкурентних переваг.

Література

1. Швиданенко, О. А., & Бойченко, К. С. (2020). Формування мережевої бізнес-моделі в процесі інтегрованого розвитку підприємства. *Економічний простір*, (156), 171-175. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/156-31>
2. Шульц С. Л., Кіт Л. З. Мережеві бізнес-структури: концептуалізація понять та засад функціонування. *Регіональна економіка*. 2013. No 2. С. 15–24. URL: <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/68173/02-Shults.pdf?sequence=18>.
3. Mahmood K., Lanz M., Toivonen V., Otto T. (2018) A performance evaluation concept for production systems in an SME network. *Procedia CIRP*. Vol. 72. No. 1. P. 603–608.
4. De Haas, R., I. (2014) VanLelyveld. Multinationalbanksand the globalfinancialcrisis: Weathering the perfectstorm?, *Journalof Money, Credit, andBanking*, 46(1), pp.333–364.
5. Данилович-Кропивницька, М. (2022). Проблеми та перспективи формування регіональних франчайзингових мереж. *Економіка та суспільство*, (36). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-9>
6. Illiashenko, S., Bilovodska, O., Tsalko, T., Tomchuk, O., Nevmerzhytska, S., & Buhas, N. (2022). Opportunities, Threats and Risks of Implementation the Innovative Business Management Technologies in the Post-Pandemic Period COVID-19. *WSEAS Transactions on Business and Economics*, 19, 1215- 1229. DOI: <https://doi.org/10.37394/23207.2022.19.107>
7. Allen, C., Metternicht, G., & Wiedmann, T. (2018). Initial Progress in Implementing the Sustainable Development Goals (SDGs): A Review of Evidence from Countries. *Sustainability Science*, 13, 1453–1467.

<https://doi.org/10.1007/s11625-018-0572-3> DOI: <https://doi.org/10.1007/s11625-018-0572-3>

8. Miller A., Claire C. How Jeanirole's Work Helps Explain the Internet Economy. The New York Times. 2017. URL: <https://www.nytimes.com/2014/10/15/upshot/how-jean-tiroles-work-helps-explain-the-internet-economy.html>

9. Tepliuk , M., Polishchuk, Y., Fomenko , B., Bortnik , A., Domina , O., & Matsola S. (2024). An entropic perspective on business relocation in the context of sustainable development. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(54), 421–439. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.54.2024.4248>

10. Репіна І., Сагайдак М., & Теплюк М. (2023). Партнерство та диверсифікація: ключові компоненти стратегічного управління розвитком підприємств бізнес-сегмента HoReCa. *Modeling the development of the economic systems*, (3), 101–108. <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-9-14>

References

1. Shvydanenko, O. A., & Boichenko, K. S. (2020), “Forming a network business model in the process of integrat”, *Ekonomichnyi prostir*, vol. (156), pp. 171-175. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/156-31>

2. Shults S. L., Kit L. Z. (2013), “Network Business Structures: Conceptualization Concepts and Principles of Operation”, *Rehionalna ekonomika*, vol. 2, pp. 15–24, available at: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/68173/02-Shults.pdf?sequence=18> (Accessed 05 March 2024).

3. Mahmood K., Lanz M., Toivonen V., Otto T. (2018), “A performance evaluation concept for production systems in an SME network”, *Procedia CIRP*, Vol. 72, No. 1, pp. 603–608.

4. De Haas, R., I. (2014), “VanLelyveld. Multinationalbanksand the globalfinancialcrisis: Weathering the perfectstorm?”, *Journalof Money, Credit, andBanking*, vol. 46(1), pp.333–364.
5. Danylovych-Kropyvnytska, M. (2022), “Problems and prospects of forming regional franchise networks”, *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. (36). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-9>
6. Illiashenko, S., Bilovodska, O., Tsalko, T., Tomchuk, O., Nevmerzhytska, S., & Buhas, N. (2022), “Opportunities, Threats and Risks of Implementation the Innovative Business Management Technologies in the Post-Pandemic Period COVID-19”, *WSEAS Transactions on Business and Economics*, vol. 19, pp. 1215- 1229. DOI: <https://doi.org/10.37394/23207.2022.19.107>
7. Allen, C., Metternicht, G., & Wiedmann, T. (2018), “Initial Progress in Implementing the Sustainable Development Goals (SDGs)”, *A Review of Evidence from Countries. Sustainability Science*, vol. 13, pp. 1453–1467. <https://doi.org/10.1007/s11625-018-0572-3>
8. Miller, A. And Claire, C. (2017), “How Jeaniroles Work Helps Explain the Internet Economy”, *The New York Times*, available at: <https://www.nytimes.com/2014/10/15/upshot/how-jean-tiroles-work-helps-explain-the-internet-economy.html> (Accessed 05 March 2024).
9. Tepliuk, M., Polishchuk, Y., Fomenko , B., Bortnik , A., Domina , O., & Matsola S. (2024), “An entropic perspective on business relocation in the context of sustainable development”, *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 1(54), pp. 421–439. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.54.2024.4248>
10. Riepina, I., Sahaidak, M., & Tepliuk, M. (2023), “Partnership and diversification: key components of strategic management in the development enterprises of business-segment HoReCa”, *Modeling the development of the economic systems*, vol. (3), pp. 101–108. <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-9-14>

Стаття надійшла до редакції 13.03.2024 р.